

SPORT, REKREACIJA I FITNESS – ANALIZA ODABRANIH KINEZIOLOŠKIH NAZIVA

Darija OMRČEN, Mirna ANDRIJAŠEVIĆ
Kineziološki fakultet, Zagreb

Lidija ŠTEFIĆ
Stomatološki fakultet, Zagreb

UDK: 81'276.6:796.01

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 27. 3. 2006.

Jezik se stalno mijenja, a najčešće se jezične promjene događaju u leksiku – nastanak novih izvanjezičnih fenomena ima za posljedicu nastanak novih riječi. Cilj je ovoga rada bio analizirati odabrane nazive u kineziologiji, znanosti koja proučava zakonitosti upravljanja procesom vježbanja i posljedice djelovanja toga procesa na ljudski organizam – *sport, rekreacija, sportska rekreacija* te *fitness*. Odabrani su primjeri analizirani u hrvatskom, engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku. Nastojalo se pokazati kako je sport od zabave u općem jeziku postao strukturirana, k cilju orijentirana, natjecateljska, ludička aktivnost u stručnom jeziku, kako je rekreacija zabava, ali i oporavak kroz programiranu sportsku aktivnost unutar koncepta sportske rekreacije te kako se fitness može promatrati kao težnja za optimalnom fizičkom kvalitetom života. Analiza je pokazala kako opisi odabranih konceptata variraju te da je stručne nazive poželjno promatrati u kontekstu, kako bi se odabrao onaj opis koji osigurava njihovo razumijevanje. Kretanje je metafora života – njihova se povezanost kroz opisane koncepte i pridružene im nazive može pratiti od legenda o postanku svijeta do današnjega koncepta suvremenog načina života koji je usmjeren na njegovo kvalitativno i kreativno određenje.

Ključne riječi: stručni nazivi, kineziologija, značenje, razvoj

Darija Omrčen, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Horvaćanski zavoj 15, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: domrcen@kif.hr

UVOD

Jezik se stalno mijenja, a česte se jezične promjene događaju u leksiku – novim se izvanjezičnim fenomenima pridružuju novi znakovi, svaki sa svojim planom sadržaja u koji se izvanjezični fenomen preslikava i planom izraza. Često riječi iz općega jezika ulaze u stručni jezik te postaju nazivi, odnosno terminologiziraju se (Mihaljević, 1998., 18). Tako je riječ *sport* u uporabi u općem jeziku i u stručnom jeziku kineziologije. Stručni jezik, naravno, ovisi o općem jeziku, ali stručni jezik nastoji biti što precizniji, a to znači da svoje nazivlje, odnosno terminologiju, nastoji što jasnije definirati. Određivanje semantičkih polja pojmova u stručnom jeziku ključno je za razumijevanje koncepata kojima svaka pojedina struka operira.

Brojni su autori i u svijetu i u Hrvatskoj oduvijek nastojali prikupiti i urediti nazivlje nekoga stručnog područja. Na primjer, već je 1875. godine Andrija Hajdinjak, koji je 1868. kao učitelj počeo predavati hrvatski jezik, objavio *Njemačko-hrvatsko nazivlje za tjelovježbu i nazivlje za mačevanje* (Jajčević, 1987., 12). Sređivanju nazivlja vezanog uz tjelesno vježbanje pridonosi i Franjo Bučar, čije je ime sinonim za razvoj sporta i publicistike u Hrvatskoj. On 1900. godine objavljuje priručnik pod nazivom *Gimnastičke vježbe s batinama i čunjevima*, priređen prema djelu Čeha Josipa Klenke (Jajčević, 1987., 23). Bučar je svome radu dodao i rječnik, koji se, prema njegovim vlastitim riječima, "bavi češkom gimnastičkom literaturom" (Jajčević, 1987., 24) i u kojemu je obradio više od 500 naziva.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovoga rada analizirati odabrane nazive – *sport*, *rekreacija* (*sportska rekreacija*) te *fitnes* – koji iz općega jezika ulaze u stručni jezik kineziologije, znanosti koja proučava zakonitosti upravljanja procesom vježbanja i posljedice djelovanja toga procesa na ljudski organizam, drugim riječima, pokušat će se analizirati kako se mijenjao – proširivao, sužavao ili ostajao u izvornom obliku – sadržaj pojmova označenih izrazima *sport*, *rekreacija* i *sportska rekreacija* te *fitnes*. Cilj ovoga rada, dakle, nije bio standardizirati odabrane nazive u nekom jeziku i propisati širinu njihovih semantičkih polja, nego samo dati djelomičan pregled postojećega stanja. Da bi pregled bio što širi, odabrani su primjeri analizirani u hrvatskom, engleskom, njemačkom i, ponegdje, talijanskom jeziku.

SPORT – ZABAVA, NATJECANJE I VELIKI BIZNIS

Kako navodi Žugić (1996., 68), prvom znanstvenom studijom o biti sporta smatra se rad A. Rissea *Sociologija sporta*. Risse je i začetnik ideje o sportu kao igri. Žugić kaže (1996., 78) kako se pokušaji definiranja *sporta* kreću na dvije razine – teleo-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

loškoj, koja na sport gleda kao na "stvar po sebi", i sociološkoj, koja ga nastoji tumačiti "preko odrednica koje objašnjavaju njegovu privlačnost i potrebitost za čovjeka u suvremenim (post)industrijskim društvima." Važno je istaknuti i Žugićevu primjedbu o "semantičkom neredu" u definiranju ovoga pojma, kojemu najviše pridonosi "nerazlikovanje koncepta *sporta* i koncepta *igre*, ili preciznije, njihova isprepletenost". Stoga se koristi Leonardovim (1988.; 8-14, citirano u Žugić, 1996., 78) razlikovanjem dvaju konceptata, a to su: a) sport kao igra (*game*, *play*) i b) sport kao sport (strukturirana aktivnost). Sport kao igra (*play*, odnosno, *ludus*) jest koncept koji se odnosi na njegovu ontološko-antropološku odrednicu, koja čovjeka, između ostaloga, definira i kao *homo ludens*. Riječ je o čovjekovoj igračkoj sastavnici koja je po sebi samosvrhovita i samodostatna. Igra (*game*) nastaje kada se igri (*play*) pridruže pravila i motivi, kao što su specifično značenje, zadaće, ozbiljnost u natjecanju i slično. Kretchmar kaže (1994., citirano u Žugić, 1996., 80) da je igra *play*, za razliku od igre *game*, predracionalna i spontana te slobodno odabrana aktivnost, dok je igra *game* formalno uređena propisanim pravilima. Svaka je igra *slobodan* čin, kaže Huizinga (1970., 17), ona je oblik djelatnosti – i kao smislen oblik i kao društvena funkcija (Huizinga, 1970., 13). Jedno je od njezinih obilježja i *napetost* (Huizinga, 1970., 21), pa je ona *natjecanje u kojem osoba pokazuje što može bolje od drugih* (Huizinga, 1970., 25). Huizinga se u svojoj knjizi *Homo ludens. O podrijetlu kulture u igri* (1970.) pozabavio i izražavanjem pojma *igra* u raznim jezicima, odnosno sadržajem koji se pod određenim nazivom nalazi – primjerice, u grčkom jeziku (Huizinga, 1970., 46) za izražavanje pojma *igra* postoje različite riječi, koje, čini se, imaju prizvuk vedrine, zadovoljstva i bezbrižnosti. Međutim, u grčkom postoji i *agon*, tj. borbene igre i nadmetanja. Natjecanje jest igra, kaže Huizinga (1970., 71), a pojam pobjede u najtješnjoj je vezi s igrom (1970., 73). Francuski sociolog Roger Caillois (1979., 40) igre dijeli u četiri kategorije – *agon*, odnosno, primjerice, igranje nogometa ili šaha, *alea*, igranje na ruletu ili na lutriji, *mimicry*, igra gusara, Nerona ili Hamleta te *ilinx*, odnosno igranje kako bi se brzim okretanjem u krug ili padom izazvalo u vlastitome organizmu stanje zbunjenosti i strepnje.

Agon je u staroj Grčkoj bilo natjecanje u kojem su se do djeljivale nagrade u raznim disciplinama – sportu, dramu, glazbi, poeziji ili slikarstvu i, s obzirom na svoju funkciju, ulazio je pretežno u okvire svečanosti (Huizinga, 1970., 47). Sama riječ *agón* znači *borba*, odnosno *natjecanje*, a izvedena je iz *agein*, što je *voditi*, *provoditi*, *slaviti*. Od riječi *agon* nastaje i naziv *agonistes*, što znači *natjecatelj*, *glumac*. U antičkoj Grčkoj najznamenitiji su bili panhelenski agoni na olimpijskim, istmijskim,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

pitijskim i nemejskim igrama. Primjerice, na olimpijskim su se igrama održavala nadmetanja u raznim sportskim disciplinama, ali i u umjetnosti – slikarstvu, kiparstvu, pjesništvu, glumi, pjevanju, glazbi, govorništvu, recitiranju Homerovih epova, kao i u tjelesnoj ljepoti i očuvanju vitalnosti staraca (Jajčević, 2000., 9-10). Igra se povezuje i sa zdravljem. Igre s loptom su, primjerice, u 2. stoljeću poslije Krista preporučali liječnici poput Galena radi boljega zdravlja. Primjer igre s loptom u staroj Grčkoj bila je igra pod nazivom *episkyros*, u kojoj su se nadmetala dva tima s istim brojem igrača – između ta dva tima povučena je crta, a još je jedna crta bila povučena na određenoj udaljenosti iza svakoga tima. Cilj je igre bio dodavanjem lopte preko središnje crte natjerati protivnički tim da prijeđe crtu povučenu iza toga tima.

Mead (2003., 148) razlikuje *igru* i *igranje* i kaže kako je razlika između njih u tome "da u igri dijete mora imati stav svih drugih koji u igri sudjeluju. Stavovi drugih igrača koje sudionik preuzima organiziraju se u neku vrst jedinstva, a upravo ta organizacija kontrolira reakciju individua." Mead objašnjava ovaj primjer i kaže kako se on odnosi na osobu koja igra bejzbol, u kojem je svatko tko sudjeluje u toj igri određen pretpostavkom akcije drugih igrača, pa je on ujedno i svatko drugi u timu.

Opisujući simbol *igre*, Chevalier i Gheerbrant (1983., 199) kažu kako je igra u osnovi simbol *borbe*, što bi odgovaralo igri *game*, odnosno onom dijelu značenja koje postoji i za pojam *sporta*, a to je *natjecanje*, odnosno *nadmetanje*, te kako je riječ o konceptu koji "udružuje pojmove *sveukupnosti*, *pravila* i *slobode*".

Ako riječ *igra* potražimo i u općim rječnicima, njezina je definicija u tim rječnicima preciznija nego što se to, možda, na prvi pogled čini. U *Rječniku hrvatskoga jezika* Anić (1991., 199) opisuje pojam *igre* i kaže da je igra "intelektualna ili tjelesna aktivnost koja ima kao jedini cilj da se osoba koja joj se predaje zabavi", ali i "razonoda, rekreacija". Navodi i značenje da je *igra* "djelatnost podvrgnuta nekim pravilima ili nekom sustavu pravila" te "natjecanje u sportskim vještinama". Već i letimičan pogled na ovaj opis neće zaobići dijelove opisa kao što su *zabava*, *razonoda* te *rekreacija*, kojima su se koristili brojni autori kako bi objasnili pojam *igre*. Obilježja *pravila* i *natjecanje* već su poveznica između *igre* u značenju *zabave* ili *razonode* i *sporta* kao ludičke aktivnosti. I u njemačkom se jeziku značenje pojma *igra* (*Spiel*) opisuje kao *razonoda*, *zabava*, *razbibriga*, *zabavna aktivnost prema određenim pravilima* (Wahrig, 1991., 1202), a i ovdje se može uočiti prijelaz prema značenju (*sportskog*) *natjecanja* – *natjecanje iz zabave*, *sportsko natjecanje* (Wahrig, 1991., 1202). *Zabava* je, dakle, ono što povezuje *igru* i *sport*. Međutim, *sport* je danas mnogo više od zabave i 'obične' igre.

U grčkome jeziku i riječ *âthlos* označavala je *natjecanje*, a glagol *athleîn natjecati se za nagradu*. Primjerice, naziv *pentatlon* (*petoboj*) nastaje od grčke riječi *pentē*, što znači *pet*, i grčke riječi *âthlos* – dakle, *natjecanje u pet disciplina*. Od starogrčkog *agona* i *atletike*, pod kojom se nekada razumijevao sport i čiji se ponovni procvat bilježi polovicom 19. stoljeća, a koja se profilirala u tešku (boks, hrvanje i dizanje utega) i laku (trčanja, bacanja, skokovi) atletiku, nastaje tek stoljećima kasnije ono što se danas razumijeva pod nazivom *sport*. Podrijetlo je imenice *sport*, kao što je poznato, u francuskom jeziku, odnosno u starofrancuskom (*desporter*). Riječ zatim ulazi u engleski jezik, najprije u liku *disport* i ima značenje *zabava*, odnosno *zabavljati se*. Naziv *sport*, koji zadržava značenje *šale*, odnosno *zabave*, nastaje skraćivanjem oblika *disport* u srednjengleskom (na primjer, *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, 1996., 1844; *Encarta® World English Dictionary*, 1999., 1811). Naziv *sport* se u značenju u kojemu se rabi danas počinje upotrebljavati u 19. stoljeću. Danas u američkom engleskom postoje dvije riječi koje označuju koncept sporta kao fizičke, natjecateljske aktivnosti – to su *athletics* i *sport*. Riječ *athletics* se, dakle, u toj standardnoj varijanti engleskoga jezika rabi u istome značenju kao i riječ *sport*, odnosno *tjelesna aktivnost koja podrazumijeva natjecanje*, a riječ *athlete* u značenju osobe koja je u treningu ili je nadarena za tjelesno vježbanje ili natjecanje koje uključuje visoku razinu motoričkih sposobnosti, dok u britanskom engleskom, također standardnoj varijanti engleskoga jezika, naziv *athletics* označuje sport koji obuhvaća trkačke, skakačke i bacačke discipline. Na isti se način naziv *atletika* rabi i u hrvatskom jeziku. Zanimljivo je da se u njemačkome jeziku riječ *Athletik* rabi u značenju *sportskoga natjecanja te tjelesnoga vježbanja*, a riječ *Athletiker* u značenju *čovjeka čvrste, mišićave tjelesne konstitucije* (Wahrig, 1991., 191). Za označavanje skupa trkačkih, bacačkih i skakačkih disciplina obuhvaćenih, primjerice, u hrvatskom jeziku nazivom *atletika*, u njemačkome se rabi naziv *Leichtathletik* – naziv koji je, u vrijeme kada se atletika dijelila na laku i tešku atletiku, i u hrvatskome jeziku označavao taj isti skup disciplina, dok se za *atletičara* rabi naziv *Leichtathlet*. U čemu leži razlog za spomenuta dva značenja riječi u engleskome jeziku označene kao *athletics*? Prva su sportska natjecanja na olimpijskim igrama u staroj Grčkoj 776. bila u trčanju. S vremenom se u njihov program uključuju skok u dalj, bacanje koplja i bacanje diska koji su danas svrstani u grupaciju označenu zasebnim nazivom *atletika*, hrvanje koje je u to vrijeme postojalo i kao zasebna disciplina i kao dio pentatlona (*petoboja*), konjičke utrke, borba šakama te pankracij (grčki *pankration*), sport poput današnjeg *ultimate fighta*. *Atletika* je u staroj Grčkoj označavala *natjecanja i igre* (*Microsoft® Encarta® Encyclopedia* 2000, 1993-

-1999), potonje i opet u smislu natjecanja poput, primjerice, olimpijskih igara.

U hrvatskome jeziku, međutim, riječ *atlet* ne znači *atletičar*, odnosno osoba koja sudjeluje, na primjer, u utrci na 100 metara, u bacanju koplja ili skoku u dalj, već znači *snažan, jako razvijen čovjek* (Anić, 1991., 14), čime se podrazumijevaju fizička snaga i izdržljivost potrebni u sportskome natjecanju. U engleskome se jeziku riječ *athlete* prvotno rabila u značenju *hrvač*, a tim se nazivom označavala osoba koja je kao preduvjet za uspjeh u natjecanju (*âthlos*) morala biti *snažna*. Danas se u britanskom engleskom ta riječ rabi u značenju *osobe koja se natječe u sportu* te *osobe koja je dobra u sportu i tjelesnom vježbanju*, ali i u značenju *atletičar* (Hornby, 2002., 64). U njemačkome jeziku *Athlet* označuje *snažna čovjeka*, ali i *natjecatelja* (Wahrig, 1991., 191), a *atleta* u talijanskome *osobu koja se bavi sportom uz specijalan način treniranja i koja se natječe u tome sportu*, ali i *osobu koja je snažna i dobro razvijena* (fizički). U literaturi o povijesti sporta naziv *atletika* rabi se u dva značenja – prvo je značenje ono *profesionalizma u sportu* (Platon i Galen kritizirali su sportaše zbog toga profesionalizma – naime, cilj prvih natjecatelja, na primjer, na olimpijskim igrama bio je isključivo 'sportski', a to je značilo pobjedu i čast koja im je tom pobjedom pripala, dok se profesionalizam u staroj Grčkoj razvio naknadno), a drugo je značenje *natjecateljski sport* koji su prakticirali sportaši tijekom gimnastičkih *agona*, odnosno nadmetanja u fizičkoj pripremljenosti (Beyer, 1987., 70). Stari su Grci tjelesni odgoj podijelili na *gimnastiku* i *agonistiku*. U antičkoj je Grčkoj *gimnastika* označavala *sustavnu tjelovježbu namijenjenu općenito razvoju čovjeka*. Grčka riječ *gymnázesthai*, odnosno *vježbanje bez odjeće na sebi*, ulazi u uporabu oko 400. godine prije Krista i odnosi se na tjelesno vježbanje prigodom kojega treba skinuti svakodnevnu odjeću. Gimnastika se dijelila na *palestriku*, odnosno na sve vježbe – poput petoboja, plivanja, pankracija, gađanja iz luka itd. – cilj kojih je bio tjelesni razvoj organizma, *arhestriku*, koja je obuhvaćala ples uz glazbu, te na *igre* koje su obuhvaćale sve elementarne igre: igre s loptom, kamenom, obručima itd. *Agonistika*, generički pojam za višestrani natjecateljski sustav u staroj Grčkoj, podrazumijevala je razne varijante vježbanja s konačnim ciljem postizanja rezultata na tri vrste nadmetanja – na gimnastičkim (odnosno natjecanjima u tjelesnoj pripremljenosti), konjičkim te na natjecanjima u glazbi. Naziv *atletika* bio je naziv koji je u sebi sadržavao gimnastička i konjička natjecanja (Beyer, 1987., 42), a riječ *atlet* označavala je čovjeka koji je imao izvanredne tjelesne osobine i koji je stoga bio dobar natjecatelj, odnosno izvorno se upotrebljavala za svakoga sudionika gimnastičkih, konjičkih ili glazbenih *agona*, a otprilike od 500. godine prije Krista naziv *atlet* koristio se za sve koji su se kroz dugačak i

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

strukturiran trening pripremali za atletske agone koji su uključivali borilačke, trkačke i bacačke discipline (Beyer, 1987., 70). Cilj *atletike*, odnosno *natjecanja*, bio je postizanje rezultata, dok su ciljevi *gimnastike*, tj. *tjelesnoga vježbanja*, bili prije svega obrazovanje i razvoj (Beyer, 1987., 254). Naziv *gimnastika* se nakon antike ponovno počinje upotrebljavati u renesansi – rabi ga, na primjer, Mercurialis u *De arte gymnastica* godine 1569. (Renson, 2002.) i znači prijelaz prema stvaranju i uporabi novoga naziva, *kineziologija* (*cinésiologie*), koji će se u 19. stoljeću početi rabiti za označavanje "znanosti o kretanju i njezine povezanosti s obrazovanjem, higijenom i terapijom" (Prot, 1997.; Renson, 2000.; Renson, 2002.). Ono što se, dakle, nekada u staroj Grčkoj označavalo nazivom *gimnastika*, danas se označava nazivom *tjelovježba*. Naziv *gimnastika* danas se rabi u vrlo širokom rasponu značenja, pri čemu je važno napomenuti postojanje posebnih vrsta gimnastike, kao što su *sportska gimnastika* (engl. *artistic gymnastics*, njem. *Kunstturnen* – u njemačkome se jeziku vrlo često rabi naziv *Gerätturnen*, kako bi se označila *sportska gimnastika*, međutim, važno je napomenuti da je taj naziv ekvivalent engleskoga naziva *apparatus gymnastics* i da označuje *gimnastiku sa spravama*, što podrazumijeva, primjerice, i ritmičku gimnastiku, te se stoga ne radi o sportskoj gimnastici) i *ritmička gimnastika* (engl. *rhythmic gymnastics*, njem. *rhythmische Gymnastik*).

Razvoj sporta kao pojma unutar kojega se "podrazumijevaju različite motoričke aktivnosti varijabilnoga i dinamičkoga karaktera u kojima na specifičan način dolaze do punog izražaja sportaševe sposobnosti, osobine i znanja u treningu i natjecanju" (Milanović, 1997., 483) pridružuje riječi *sport* značenje *sportska aktivnost*, koje suvremeni rječnici, u većini slučajeva, navode na prvome mjestu. U općem *Rječniku hrvatskoga jezika* urednik Jure Šonje (2000., 1228) *šport* definira kao "sustavne tjelesne vježbe u pojedinačnim športskim disciplinama i igrama i sudjelovanje u njihovim natjecanjima po zadanim pravilima pod vodstvom službenih športskih organizacija" i u njemu nije navedeno obilježje *zabave*, dok se u Anićevu *Rječniku hrvatskoga jezika* (1991., 674; 2004., 1457) *sport* opisuje najprije kao "tjelesna aktivnost radi natjecanja, higijene ili zabave", a zatim i kao "skup sportskih disciplina koje se temelje na određenim pravilima, a kojima se bave amateri ili profesionalci" te kao "igra ili borilačka vještina koja se izvodi prema zadanim pravilima". U njemačkom jeziku, primjerice, Wahrigov *Deutsches Wörterbuch* također opisuje *sport* (1991., 1207) kao "tjelesnu aktivnost koja se odvija prema određenim pravilima", a razlog sudjelovanja u toj aktivnosti jesu *zabava*, odnosno *veselje*, ali i *očuvanje zdravlja*. U njegovu se opisu spominje onaj cilj sporta kao tjelesne aktivnosti koji je jedan od ključnih ciljeva bavljenja tjelesnom aktivnošću u sportskoj rekre-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

aciji, a to je cilj očuvanja zdravlja (*Gesunderhaltung*). U stručnoj se literaturi na njemačkom jeziku mogu pronaći brojne slične definicije, na primjer, Wehlenova (1976., 335), u kojoj se sport definira kao ljudska djelatnost koja čovjeku pruža radost i opuštanje i kojom se čovjek bavi zbog tjelesnoga i duhovnoga razvoja te koja je većinom usmjerena prema dostignuću, odnosno rezultatu. U općem rječniku *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Hornby* (2002., 1249) o sportu kaže kako je to "aktivnost kojom se čovjek bavi zbog zadovoljstva i koja zahtijeva tjelesni napor ili vještine te se uobičajeno odvija na posebnim površinama i prema određenim pravilima", dok stručni rječnik urednika M. Anshela i suradnika, *Dictionary of the Sport and Exercise Sciences* (1991., 143), definira sport kao "organiziranu igru koja podrazumijeva tjelesni napor, koja je vođena formalnom strukturom, organizirana unutar konteksta formalnih i eksplicitnih pravila ponašanja i koju promatraju gledatelji". U talijanskom jeziku može se pronaći definicija *sporta* koja kaže da je sport "jedinstvo natjecanja i vježbi koje se izvode pojedinačno ili grupno kao manifestacija sportskih vještina ili u cilju zabave (razonode) ili u svrhu razvijanja motoričkih sposobnosti" (Zingarelli, 1987., 962; 2004., 1772), ali i *zabava*, *radost* ili *razbibriga*, odnosno *divertimento*, *diletto*, *passatempo*. U svijetu, dakle, postoji velik broj definicija *sporta*, pa tako, primjerice, u stručnoj literaturi Bednarik i Slak (2001.) citiraju Grantovu interpretaciju iz 1990. da "sport kao društvena aktivnost uključuje skup društvenih relacija (odnosa)." Sport se može promatrati i "kao *posao* u slučaju profesionalnoga sportaša, kao sredstvo zapošljavanja, primjerice, u sportskom turizmu, kao poslovanje, npr. u slučaju sportsko-marketingških agencija" (Parks i sur., 1998., 2) ili kao spektakl (Džeba i Serdarušić, 1995., 88). U svojoj definiciji *sporta* McPherson i suradnici (1989., 15) o njemu govore, između ostaloga, kao o *strukturiranoj aktivnosti*. Oni smatraju da je sport određen nizom pravila, pisanih ili nepisanih, da je vremenski i prostorno ograničen, da je poznata stroga podjela uloga i zadataka unutar organizacijske strukture, primjerice, veličina grupe (ekipe) te da postoji hijerarhija organizacije, koja je važna, primjerice, za proces donošenja odluka. I prvotno značenje riječi *sport*, dakle, *šala*, *zabava*, ali i njezino suvremeno značenje možda se najbolje ogledaju baš u definiciji koju daju ovi autori i koja kaže da je sport "strukturirana, k cilju orijentirana, natjecateljska, na natjecanju utemeljena, ludička tjelesna aktivnost" (McPherson i sur., 1989., 15). Riječ *ludički*, od latinske riječi *ludus*, što je *igra*, ali i *zabava*, poveznica je između navedene definicije i značenja riječi *sport* kao *zabave*.

Danas je natjecateljski sport složena djelatnost u kojoj primarno dominira rezultat, dostignuće. Međutim, za razliku od

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

vremena stare Grčke, kada su se sportaši (atletičari) koji su se natjecali, primjerice, na olimpijskim igrama sami brinuli za svoju fizičku pripremljenost i sami snosili sve troškove vezane uz treninge i natjecanja – što su si mogli priuštiti jer je već tada sudjelovanje na natjecanjima, nakon prvotnoga amaterskog pristupa, bilo profesionalizirano – danas je sportaš u rukama strateškoga i taktičkoga tima stručnjaka čiji je cilj na temelju najnovijih znanstvenih i tehnoloških rezultata i dostignuća pripremiti i osposobiti sportaša, fizički i psihički, za točno utvrđeno razdoblje natjecanja. Sport je danas postao i veliki *business* – pojedine korporacije ulažu golemo sredstvo u prava televizijskih prijenosa velikih sportskih događanja, što ne začuđuje, jer je to prilika za promociju vlastitih proizvoda i usluga pred velikim brojem ljudi koji prate neko sportsko događanje. Sport danas prate i mnoge druge pojave – od doppinga, kojemu je cilj postizanje što boljeg rezultata bez obzira na etička načela i moguće negativne posljedice na zdravlje sportaša, preko pojave navijačkih skupina i navijačkih rituala, kojima, primjerice, talijanski sociolog Dal Lago (vidi u Perasović, 2001., 278) u kontekstu sporta pristupa kao zasebnom, neovisnom svijetu igre i simboličkih suprotstavljanja, do pojave navijačkoga nasilja, koje se ne može odvojiti od niza aspekata konteksta u kojima se ono javlja (Perasović, 2001., 280; 2005.). Danas je sport, stoga, u pojedinim svojim segmentima izgubio bitna obilježja zabave i igre, relaksacije i zdravlja, a poprimio neka druga obilježja koja su ga udaljila od osnovnoga koncepta što ga obilježava njegova zabavljачka odrednica.

REKREACIJA I SPORTSKA REKREACIJA – VIŠE OD OPORAVKA

Za određenje pojma *rekreacije* u općem jeziku poslužimo se ponovno Anićevevim *Rječnikom hrvatskoga jezika*. U izdanju iz 1991. (618) on *rekreaciju* opisuje kao "okrepu, osvježenje, opuštanje, oporavak za ponovno stvaranje i rad, odmor". U izdanju iz 2004. godine (str. 1325) prethodnome opisu dodaje kako se radi o "odmoru obično vezanom uz tjelesne aktivnosti". Već i sam pogled na etimologiju riječi *rekreacija* upućuje na komponentu *ponovnoga stvaranja*, na koncept *novoga čovjeka*. Ona dolazi od kasnolatinske riječi *recreatio*, za koju *Random House Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus* (1992.) navodi značenje *zabava*, odnosno od latinskoga *recreare*, što je *iznova stvoriti*. *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language* (1996., 1613) *recreatio* opisuje značenjima *obnavljanje* i *oporavak*. Dakle, *rekreacija* je ono što *iznova stvara*, što *oporavlja*. Ona znači višu, slobodnu, nesputanu razinu načina življenja, življenja koje nije ukalupljeno shemama, nego podrazumijeva slobodu izbora. *Collins German English / En-*

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

glish German Dictionary Unabridged (Terrell i sur., 1993., 560) kao ekvivalente naziva *recreation* u značenju *leisure*, dakle, *dokolica*, navode *Erholung*, što je *oporavak*, i *Entspannung*, što je *opuštanje*, a u značenju *pastime*, što je *razbibriga*, *zabava*, navode *Hobby*, dok neki drugi, na primjer, Schiffer (1992., 254) riječ *recreation* u terminima kao što su *recreation research* prevode kao *Freizeit* (*slobodno vrijeme*), u konkretnom primjeru *Freizeitforschung*, čime se upućuje na to da je rekreacija povezana sa slobodnim vremenom, dakle, vremenom koje čovjeku pruža mogućnost za oporavak i opuštanje (o razlici između *slobodnog vremena*, odnosno *free time* i *dokolice*, tj. *leisure*, ovdje neće biti riječi jer bi rasprava o toj razlici izašla izvan okvira ovoga rada). *Random House Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus* (1992.) kao sinonime za *recreation* navodi *diversion* (*razonoda*, *zabava*), *leisure activity* (*aktivnost u slobodno vrijeme*), *pastime* (*razbibriga*, *zabava*), *play* (*igra*), *hobby*, *sport*, *entertainment* (*zabava*), *amusement* (*zabava*, *razonoda*) i *relaxation* (*relaksacija*). Od navedenih su sinonima čak četiri u značenju *zabava* ili *razbibriga*, dok drugi podrazumijevaju zabavu, kao, npr. *play*. Talijanski rječnik *Il nuovo Zingarelli minore – Vocabolario della lingua italiana* (Zingarelli, 1987., 831) *ricreazione* opisuje, između ostaloga, kao *ristoro*, *riposo dal lavoro* (*oporavak*, *odmor od rada*), dok u svom novom izdanju (Zingarelli, 2004., 1521) pod brojem dva daje značenje *ricreazione* kao *okrjepa*, *svago* (*razonoda*) i *distrazione* (*zabava*). Zanimljivo je da *Random House Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus* (1992.), navodeći pet značenja riječi *sport*, u trećem *sport* opisuje kao *razonodu* (*zabavu*), odnosno *rekreaciju*.

Što se tiče definiranja naziva *rekreacija* u stručnom jeziku kineziologije, za početak ćemo navesti hrvatske autore koji su se bavili analizom koncepta rekreacije. Sedamdesetih godina 20. stoljeća Mirko Relac sa suradnicima počinje istraživati fenomene *rekreacije* i *sportske rekreacije* (na primjer, Relac i sur., 1971.; Relac, 1974. itd.) i nastoji definirati osnovne koncepte. Tako Relac i Bartoluci (1987., 35) kažu da "rekreacija predstavlja cjelokupnu čovjekovu aktivnost izvan profesionalnih obaveza, izabranu po želji, koja pridonosi razvoju stvaralaštva, očuvanju tjelesnog i duševnog zdravlja, održavanju vitalnosti, odmoru, osvježenju i razonodi". Danas je broj istraživanja fenomena *rekreacije* velik i u njima je pažnja usmjerena na širok raspon problema, što upućuje na sve veću važnost *rekreacije* u čovjekovu životu – od vrsta aktivnosti kojima se ljudi bave u slobodno vrijeme (na primjer, Stockdale i sur., 1996.), preko ograničenja vezanih uz slobodno vrijeme osoba s invaliditetom (na primjer, Henderson i sur., 1995.), do epistemologije metoda istraživanja (na primjer, Hemingway, 1995). Kao primjer spomenimo i istraživanje Morea i Averilla (2003.)

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

o strukturi ponašanja u rekreaciji. Potonji autori polaze od pretpostavke da su rekreacijske aktivnosti zapravo bihevioralne strukture, odnosno organizacije elementarnih radnja, misli i osjećaja koje sudionici sami stvaraju s obzirom na različite ciljeve.

U *Oxford Dictionary of Sports Science and Medicine* (1998., 423) Michaela Kenta *recreation* se tumači kao *active leisure* (*aktivna dokolica*). U *Rječniku turizma* (ur. Vukonić i Čavlek, 2001., 333), *rekreacija* se, između ostalog, opisuje kao ljudska djelatnost koja "može obuhvatiti različite vrste ljudske aktivnosti (...): tjelesno vježbanje, aktivnosti u kulturi i umjetnosti, društveno-zabavne aktivnosti, sakupljačke aktivnosti, zanatske i tehničke aktivnosti, aktivnosti u prirodi".

Danas u svijetu ima nekoliko koncepata koji u većoj ili manjoj mjeri odgovaraju pojmu koji je u hrvatskome jeziku označen nazivom *sportska rekreacija*. Iz spomenute definicije *rekreacije* koju su dali Relac i Bartoluci (1987., 35) s vremenom se, dakle, u Hrvatskoj razvija koncept *sportske rekreacije*, koji podrazumijeva "osmišljeno korištenje vlastitog slobodnog vremena, prema osobnom izboru i sklonostima, sa svrhom unapređenja zdravlja ili aktivnog odmora, što u konačnici predstavlja važan oblik poboljšanja kvalitete življenja" (Bartoluci, 2003., 39-40). Danas se u hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj literaturi u okviru kineziologije, znanosti o kretanju, osim o *sportskoj rekreaciji*, govori i o primijenjenoj, znanstvenoj disciplini pod nazivom *kineziološka rekreacija*, koja ima metodologiju praćenja i kontrole učinaka i koja proučava zakonitosti upravljanja specifičnim, prilagođenim, odabranim vrstama tjelesne aktivnosti u okviru sportsko-rekreacijskih sadržaja te njihove učinke na čovjeka u smislu očuvanja zdravlja, održavanja i, dijelom, razvoja ljudskih sposobnosti i osobina. U Hrvatskoj se sportska rekreacija najčešće definira kao organizirana i programirana sportska aktivnost prilagođena čovjeku u svrhu općeg ili ciljanog oporavka organizma. Njezina je svrha zadovoljenje osobnih psihičkih i fizičkih potreba koje u profesionalnom radu i životu nisu ispunjene, pa čovjek, baveći se rekreativno raznim aktivnostima, zadovoljava raznovrsne interese i potrebe za kreativnošću, otkrivanjem i ostvarenjem vlastita identiteta zabavom, humorom, sportom, kretanjem, igrom, aktivnim odmorom, relaksacijom. Sportska rekreacija postaje i dio suvremenoga turizma i kulturni način odmaranja, čime se svjesno postiže povoljan učinak na zdravlje. Ona u turizmu obuhvaća sve sadržaje sporta, prilagođene i prihvatljive za cjelokupnu turističku populaciju. U tome je kontekstu suvremeni sport dobio novu ulogu, a ta je služiti čovjeku turistu u zadovoljenju njegovih potreba za kretanjem i aktivnošću u prirodnom okruženju. U *Rječniku turizma* (ur. Vukonić i Čavlek, 2001., 362) *sportska rekreacija* de-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

finira se kao "dio rekreacije koji obuhvaća različite oblike i sadržaje sportskih aktivnosti u cilju rekreacije čovjeka. Rekreacija sportom odnosi se na vlastito sudjelovanje u raznovrsnim sportskim sadržajima s različitim ciljem, primjerice: zabavama, natjecanjima unapređivanju zdravlja, oblikovanju tijela i sl. Sportska rekreacija podrazumijeva prilagodbu različitih sportova, vježbanja, igara i aktivnosti za potrebe različitih struktura korisnika", a kao sadržaj slobodnoga vremena "ima značajnu ulogu u održavanju i podizanju vitalnih psihofizičkih sposobnosti čovjeka". Neki autori u hrvatskom jeziku ne upotrebljavaju naziv *sportska rekreacija* nego *rekreacijski sport*, tako npr. Milanović (1997., 485), koji kaže da je to "onaj vid sporta u kojem društvo osigurava odgovarajuće objekte koji su pristupačni svakom potencijalnom korisniku rekreacijskih sadržaja, i kadrove koji su dovoljno educirani da mogu postaviti i provoditi kvalitetan program". Značenje koje se implicira ovom definicijom odnosi se na nižu razinu bavljenja sportskim igrama, gdje se organizacija sportskih natjecanja prilagođuje amaterima, npr. u malom nogometu. Potonji primjer služi kao ilustracija uporabe raznih označitelja u jednom jeziku za isti pojam.

Inozemna literatura rabi cijelu lepezu izraza kojima se nastoji označiti pojam u hrvatskome jeziku označen kao *sportska rekreacija*. Beyer (1987., 233) naziv *leisure-time sport* smatra najboljim i najsveobuhvatnijim za označavanje koncepta koji se odnosi na sudjelovanje u tjelesnom vježbanju u vremenu koje preostaje nakon posla kojim se zarađuje za život i aktivnosti vezanih za posao, a izvan su formalnoga radnog vremena, dakle, u vremenu koje se odnosi na slobodne večeri, vikende i (godišnje) odmore, od svih drugih naziva koje, s većim ili manjim ograničenjima, kao označitelje ovoga pojma upotrebljavaju razni autori u engleskom jeziku, a ti su nazivi *sport for compensation*, *mass sport*, *recreational sport*, *sport for all*, *family sport*, *lifetime sport* te *vacation sport*. Kao njemački ekvivalent naziva *leisure-time sport* Beyer (1987., 233) navodi *Freizeitsport*, a kao francuski *sport-loisir*, koji se značenjski potpuno ne poklapaju s terminom *sportska rekreacija* u hrvatskom jeziku. To se nepodudaranje ogleda i u opisu koji daje opći rječnik *Duden: Das große Wörterbuch der deutschen Sprache – in zehn Bänden* (1999.a) za *Freizeitsport* (1999., 1312), a u kojemu se kaže da se radi o "sportskim aktivnostima kojima se ljudi bave u slobodno vrijeme", pri čemu se ne podrazumijeva da se sportsko-rekreacijskim aktivnostima može pozitivno utjecati na čovjekovo zdravlje. Engleski naziv *recreational sport* se prema navedenom *Wörterbuch der Sportwissenschaft* urednika Ericha Beyera s fiziološke točke gledišta odnosi na "preventivne i terapijske mjere koje se poduzimaju kako bi se umanjili ili uklonili simptomi umora ili iscrpljenosti koji se javljaju

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

uslijed ponovljenog stresa" (1987., 206) i tu se implicira njegov pozitivan utjecaj na čovjekovo zdravlje, ali mu, s obzirom na naziv *sportska rekreacija* u hrvatskom jeziku, nedostaju dijelovi značenja izneseni u prethodnom dijelu teksta, koje glase: *zadovoljstvo, kreativnost, identitet, zabava* itd. Navedeni Beyerov opis koncepta u engleskom jeziku označenog izrazom *recreational sport* odnosi se, međutim, na britanski engleski. U američkom je engleskom *recreational sport* istoznačnica naziva *leisure-time sport*. Kao njemački ekvivalent engleskoga termina *recreational sport* Beyer (1987., 206) navodi *Erholungssport*, a kao francuski *sport récréatif*. U *The Oxford Dictionary of Sports Science and Medicine* Michaela Kenta nema naziva *recreational sport*, kao ni naziva *leisure-time sport*. Autor govori o *recreation* kao o aktivnoj dokolici (1998., 423) te o *physical recreation* (1998., 387). Potonjim nazivom označuje tjelesnu aktivnost koja služi za zabavu i oporavak – bilo da je riječ o oporavku vezanom uz zdravlje ili za okrpju u smislu poboljšanja raspoloženja – te kaže kako je *physical recreation* planirana aktivnost svrsishodnija od igre (*play*), koja, međutim, ima ograničenu organizacijsku strukturu. Time se misli kako se čovjek može rekreativno baviti nekim vrlo organiziranim i natjecateljskim sportovima, ali osnovna svrha sudjelovanja u takvim aktivnostima nije natjecanje nego oporavak.

FITNES – ZDRAVLJE, KONDICIJA, SPOSOBNOST, NAČIN ŽIVOTA ILI GOSPODARSKA GRANA?

Naziv *fitnes* izvodi se od srednjoengleskog *fitten*, slično srednjonizozemskom *vitten* (*to be fit*), što je značilo *pristojati se, dolikovati*, odnosno danas od riječi *fit* u značenju *sposoban*, odnosno *kadar* u općem jeziku. Međutim, opis je pojma *fitnes* kao stručnoga naziva mnogo složeniji. Naziv *fitnes* može se naći na raznim područjima. Jedno je od tih područja genetika i u njoj se izraz *fitnes* rabi kako bi se označila relativna sposobnost nekoga genotipa za opstanak i reprodukciju (za primjer vidjeti Reynolds, 2000.), odnosno relativna sposobnost jedinke za preživljavanje i prenošenje gena na sljedeću populaciju (Hartwell i sur., 2000., 760; *Dorland's Illustrated Medical Dictionary*, 1994., 636). *The Penguin Dictionary of Psychology* Arthura S. Rebera (1995., 290), osim prethodno navedenog značenja u evolucijskoj teoriji, navodi i ono koje kaže da se radi o "mjeri u kojoj je neki organizam spreman uspjeti u nekom nastojanju". Pogled u opće rječnike pokazat će sljedeće. *Duden: Deutsches Universalwörterbuch* (1989., 512) *fitnes* definira kao *sposobnost (Leistungsfähigkeit)*, a deset godina kasnije *Duden: Das große Wörterbuch der deutschen Sprache – in zehn Bänden* (1999.a, 1247) kao *dobro fizičko stanje* (kao rezultat planiranoga sportskog treninga). *Random House Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus* (1992.) pod natuknicom *fitnes* navodi

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

dva moguća značenja – najprije ono koje *fitnes* smatra sinonimom za *zdravlje*, a zatim slijedi već spomenuto značenje u evolucijskoj teoriji, dok *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language* (1996., 726) *fitnes* opisuje kao "sposobnost tijela za distribuciju udahnutog kisika u mišićno tkivo tijekom povećanog tjelesnog napora", dok ga Hornby (2002., 481) definira kao stanje u kojem je osoba tjelesno zdrava i jaka. Što se tiče hrvatskog jezika, opći rječnik Vladimira Anića (2004., 319) *fitnes* opisuje kao žargon koji se rabi u značenju "različitih tjelovježbi koje se izvode u posebnim centrima za održavanje tjelesne kondicije". Manje opsežan talijanski rječnik *Lo Zingarelli minore – vocabolario della lingua italiana* (Zingarelli, 2004., 417) definira *fitnes* kao *zdravlje* te kao "kondiciju koja se postiže posebice primjenom prikladnih programa tjelesnih vježbi". Definicije *fitnesa* mogu se naći i u stručnim rječnicima, npr. *Dictionary of Sport and Exercise Sciences* urednika Marka H. Anshela i njegovih suradnika (1991., 60), koji *fitnes* opisuju kao "sposobnost pojedinca da obavlja rad (vježbanje) određenog intenziteta i trajanja", i u znanstvenim istraživanjima, u kojima se taj naziv definira s obzirom na određene parametre promatrane u tim istraživanjima, npr. s obzirom na morfološka obilježja, mišićno-skeletna obilježja, motoričke vještine te aerobni kapacitet (npr. u radu Heimera i suradnika, 2004.) te u radovima o tome kako tjelesno vježbanje može poboljšati kondiciju (npr. Åstrand, 1999.). Howley i Franks (1992., 363) *fitnes* opisuju kao razinu obilježja zdravlja, simptoma i ponašanja koji pojedincu omogućuju najvišu moguću kvalitetu života. Isti autori navode i naziv *physical fitness* (sinonim *physiological fitness*) i opisuju ga kao težnju za optimalnom fizičkom kvalitetom života s niskom razinom rizika za pojavljivanje zdravstvenih problema (1992., 4), a *total fitness* kao težnju za optimalnom kvalitetom života koja uključuje društvene, mentalne, duhovne i tjelesne sastavnice (1992., 4). Zanimljivo je da autori kao jedan od dva sinonima za *fitnes* u engleskom jeziku navode naziv *wellness*, a drugi je *positive health*. Shephard (1995.) *fitnes* promatra prema njegovim obilježjima u kontekstu zdravlja, pa kao relevantne pokazatelje navodi tjelesnu težinu i visinu, sastav tijela, raspored masne tjelesne mase, fleksibilnost zglobova, gustoću kostiju, mišićne funkcije, motoričke sposobnosti, pokazatelje srčano-dišne funkcije te pokazatelje regulacije metaboličkih procesa u organizmu, npr. metabolizam lipoproteina. Ovakav pristup opisu *fitnesa* prisutan je i u radovima vezanim za tjelesni odgoj djece i mladih osoba (npr. kod Hardmana, 1997.). Blake i suradnici raspravljaju o tome koju se osobu može opisati kao *physically fit* (koja je u dobroj tjelesnoj kondiciji) te kao tipičan opis iznose onaj koji kaže da je ta osoba *snažna, mršava, mišićava* (Blake i sur., 2000.). Navode, međutim, i raspra-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

vu Barlowa i suradnika (1995., citirano u Blake i sur., 2000.) o tome može li osoba istodobno biti i prekomjerno teška i *physically fit*. Pollock i suradnici (1995.) citiraju Wilmorea iz 1990. godine i govore o konceptu koji označuju izrazom *physical fitness*, definirajući ga kao "sposobnost izvođenja tjelesnih aktivnosti umjerenim i visokim intenzitetom bez pretjeranog umora te kao sposobnost očuvanja razine ove sposobnosti tijekom života". Nastavljaju i kažu kako *physical fitness* obuhvaća nekoliko pojedinačnih, ali integriranih sastavnica, uključujući i aerobni kapacitet, mišićnu jakost i izdržljivost, fleksibilnost te sastav tijela (omjer masne i nemasne mase tijela). Željaskov (2003.) definira *physical fitness* kao *uravnoteženo stanje povećane fizičke učinkovitosti*. Heimer citira (1996.) R. R. Patea, koji u svom članku *The evolving definition of fitness*, objavljenom u časopisu *Quest* 1988., kaže kako je *physical fitness* sposobnost obavljanja zadanog rada te se *fitnes* prihvaća kao funkcionalna sposobnost za obavljanje profesionalnih i dnevnih aktivnosti koje se ne osjećaju kao preopterećenje.

Pregled prethodno navedenih opisa pojma *fitnes* pokazuje da je *sposobnost* njihov zajednički nazivnik. On se u kontekstu tjelesnoga vježbanja shvaća kao optimalizacija sposobnosti, odnosno dovođenje svih sastavnica organizma i njegovih funkcija na najvišu razinu. U sportu mnogi pod *fitnesom* razumijevaju odlazak u teretanu i rad pod opterećenjima. U natjecateljskom sportu *fitnes* je forma u kojoj se sve sposobnosti podižu na visoku razinu, a nakon toga slijede specifični treninzi, volumen kojih ovisi o ciljevima i vrsti sporta. Danas postoje natjecanja u *fitnesu* koja primarno kroz koreografiju upućuju na rezultat rada na cjelovitom razvoju motoričkih sposobnosti i skladnu izgledu tijela.

Neki autori šire značenje *fitnesa* i tumače ga kao *način života*, čak kao *pokret*. O *fitnesu* kao o *pokretu* govore, primjerice, Bartoluci (1996., 191) te Kündgen i Hase (1996., 206). Neki drugi autori pod *fitnesom* razumijevaju postupke usmjerene prema postizanju određenoga kondicijskog statusa. U tom smislu *fitnes* obuhvaća niz postupaka programirane tjelesne aktivnosti kojom se poboljšavaju opće stanje i sposobnosti organizma. Stoga se naziv *fitnes* u brojnim slučajevima rabi u procesu razvoja, podizanja ili održavanja na visokoj razini općih psihofizičkih sposobnosti i karakteristika organizma te podrazumijeva temeljitu pripremu organizma za napore i ciljeve vrhunskih sportaša ili osoba koje se tjelesnom aktivnošću bave iz rekreativnih razloga. Bartoluci (1996.), unutar ekonomike sporta, *fitnes* definira kao način vježbanja, i to, preciznije, kao sportsko-rekreacijsko vježbanje građana svih životnih dobi. Autor dalje kaže kako *fitnes* "nema za cilj postizanje sportskih rezultata", nego je riječ o "vježbanju radi unapređenja psihofizičkih sposobnosti, poboljšanja zdravlja, za-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

bave, ugodne komunikacije i druženja s ljudima" (Bartoluci, 1996., 191). U svojoj knjizi iz 2003. godine *Ekonomika i menadžment sporta* Bartoluci govori o *fitnesu* s ekonomskoga stajališta, kao o "profitabilnoj djelatnosti" (Bartoluci, 2003., 197).

Iz potonjega primjera vidi se kako je uporaba naziva *fitnes* izašla iz okvira isključivo kineziologije kao znanosti o kretanju i kako se semantičko polje pojma *fitnes* mijenja i širi, npr. i na ekonomiku sporta. Beckers (1988.), primjerice, rabi nazive *Fitness-Markt* (*Markt* = tržište) i *Fitness-Industrie*, a u već navedenoj knjizi *Management i poduzetništvo u sportu i fitnessu* (Bartoluci, 1996.) mogu se naći i nazivi poput *fitness poslovanje* i *fitness poduzetništvo*. Kündgen i Hase *fitness* opisuju kao *gospodarsku granu* (1996., 206) i *medicinsku profilaksu* (1996., 207).

U nastavku pozabavimo se još ekvivalentima engleskoga naziva *fitness* u njemačkome jeziku. Schiffer (1992., 115) kao njegove ekvivalente navodi *Fitneß*, *Leistungsfähigkeit* te *Leistungsvermögen*. *Leistungsfähigkeit* označuje *sposobnost* (prema nekim rječnicima *stvaralačku sposobnost*), pri čemu se *Fähigkeit*, u kontekstu sporta i tjelesnoga vježbanja, odnosi na *motoričke sposobnosti*, kao što su *brzina*, *fleksibilnost*, *jakost*, *izdržljivost*, a za termin *Leistungsvermögen*, koji također označuje *sposobnost*, moglo bi se, možda, reći da se odnosi na *ukupni kapacitet*, *potencijal*. U svakom slučaju riječ je o *sposobnosti*, što se poklapa s brojnim ovdje navedenim definicijama. Zanimljivo je i to da isti autor za termin *fitness training* kao ekvivalente u njemačkom jeziku navodi *Fitneßtraining*, ali i *Gesundheitstraining*, a prijevod potonjega u hrvatskome jeziku bio bi, približno, *training čiji su učinci usmjereni na zdravlje pojedinca*, što bi upućivalo na koncept rekreacijskoga tjelesnog vježbanja.

ZAKLJUČAK

Jezik se stalno mijenja. Novi se koncepti stvaraju te im se pridružuju novi nazivi. Odrediti opseg i sadržaj pojma nije uvijek jednostavno. Sadržaj pojma kojemu je pridružen neki označitelj širi se i njegovim prijelomom iz domene općega jezika u stručni. Tako, primjerice, *sport* od *zabave*, u općem jeziku, postaje *strukturirana*, *k cilju orijentirana*, *natjecateljska*, *ludička aktivnost* u stručnom jeziku kineziologije. *Rekreacija* je *zabava*, ali i *oporavak*, u *sportskoj rekreaciji* – *oporavak kroz programiranu sportsku aktivnost*. Opisi istoga pojma ponekad se zamjetno razlikuju, čak unutar istoga jezika, a najbolji primjer za to jest pojam *fitnesa* – različiti opisi njegova sadržaja ponekad su govornicima istoga jezika problem u razumijevanju. Pojedini autori *fitnes* opisuju kao način života, drugi kao funkcionalnu sposobnost za obavljanje profesionalnih i dnevnih aktivnosti bez doživljaja osjećaja preopterećenja, treći kao tjelovježbu, odnosno način vježbanja, ili, preciznije, kao vježba-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

nje radi unapređenja psihofizičkih sposobnosti, poboljšanja zdravlja, zabave, ugodne komunikacije i druženja s ljudima, tj. kao niz postupaka programirane tjelesne aktivnosti kojom se poboljšava opće stanje i sposobnosti organizma, četvrti kao kondiciju, odnosno kao postupke usmjerene prema postizanju određenoga kondicijskog statusa, dok ga neki opisuju kao težnju za optimalnom fizičkom kvalitetom života. Stoga je jasno kako stručne nazive treba promatrati u kontekstu znanstvene discipline unutar koje se upotrebljavaju, kako bi se njihov sadržaj mogao što preciznije odrediti te tako osigurati razumijevanje. Kretanje i život komplementarni su pojmovi i njihova se povezanost ogleda i u analiziranim konceptima i u nazivlju koje je tim konceptima pridruženo. Povezanost kretanja i života može se, dakle, pratiti od legenda o postanku svijeta do današnjega koncepta suvremenog načina života koji teži kvalitativnom i kreativnom određenju.

LITERATURA

- Anić, V. (1991.), *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber.
- Anić, V. (2004.), *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb: Novi Liber.
- Anshel, M. H. (ur.) (1991.), *Dictionary of the sport and exercise sciences*, Champaign, Human Kinetics Books.
- Åstrand, P.-O. (1999.), Why exercise?, *Kinesiology*, 31 (2): 80-85.
- Bartoluci, M. (1996.), Management i poduzetništvo u sportu i fitnessu. U: M. Bartoluci (ur.), *Management i poduzetništvo u sportu i fitnessu* (str. 191-200), Zagreb, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Deutscher Sportstudioverband E. V., Zagrebački velesajam.
- Bartoluci, M. (2003.), *Ekonomika i menadžment sporta*, Drugo, dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb: Informator Zagreb, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Beckers, E. (1988.), Körperfassaden und Fitness-Ideologie. Wiederkehr des Körpers in der Fitness-Bewegung?, *Brennpunkte der Sportwissenschaft*, 2 (2): 153-175.
- Bednarik, J., Slak, N. (2001.), The economic impact of active holidays: A case of Slovenia. U: M. Bartoluci, S. Heimer i L. Ružić (ur.), *Zbornik radova 2. CESS konferencije 'Sport for all – health – tourism'*, Poreč, 2001. (str. 113-122), Zagreb, CESS – European Confederation Sport and Health, Faculty of Physical Education University of Zagreb, Croatian Association "Sport for All".
- Beyer, E. (1987.), *Wörterbuch der Sportwissenschaft. Deutsch, Englisch, Französisch. Dictionary of Sport Science. German. English. French. Dictionnaire des Sciences du Sport. Allemand. Anglais. Français*, Schorndorf: Verlag Karl Hofmann.
- Blake, A., Miller, W. C., Brown, D. A. (2000.), Adiposity does not hinder the fitness response to exercise training in obese women, *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 40 (2): 170-177.
- Caillois, R. (Kajoa, R.) (1979.), *Igre i ljudi. Maska i zanos*, Beograd: Nolit.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

Chevalier, J., Gheerbrant, A. (1983.), *Rječnik simbola. Mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Dorland's Illustrated Medical Dictionary (1994.), Philadelphia: W. B. Saunders Company.

Duden: Das große Wörterbuch der deutschen Sprache – in zehn Bänden (1999.a), 3., völlig bearbeitete und erweiterte Auflage, Herausgegeben vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion, Band 3, Mannheim: Dudenverlag.

Duden: Deutsches Universalwörterbuch (1989.), Mannheim: Dudenverlag.

Džeba, K., Serdarušić, M. (1995.), *Sport i novac. Iza kulisa svjetskih spektakla*, Zagreb: Reta.

Encarta® World English Dictionary (1999.), London: Bloomsbury.

Hardman, K. (1997.), Physical education and socialisation – past, present and future in international and comparative perspective, *Kinesiology*, 29 (1): 5-21.

Hartwell, L. H., Hood, L., Goldberg, M. L., Reynolds, A. E., Silver, L. M., Veres, R. C. (2000.), *Genetics. From genes to genomes*, Boston: McGraw-Hill Higher Education.

Heimer, S. (1996.), Eurofit za odrasle, *Sport za sve*, 14 (5): 24-27.

Heimer, S., Mišigoj-Duraković, M., Ružić, L., Prskalo, I., Beri, S., Tonković-Lojović, M. (2004.), Fitness level of adult economically active population in the Republic of Croatia estimated by EUROFIT system, *Collegium Anthropologicum*, 28 (1): 223-233.

Hemingway, J. (1995.), Leisure studies and interpretive social inquiry, *Leisure Studies*, 14 (1): 32-47.

Henderson, K. A., Bedini, L. A., Hecht, L., Schuler, R. (1995.), Women with physical disabilities and the negotiation of leisure constraints, *Leisure Studies*, 14 (1): 17-31.

Hornby, A. S. (2002.), *Oxford advanced learner's dictionary of current English*, Šesto izdanje, osmi otisak, Oxford: Oxford University Press.

Howley, E. T., Franks, B. D. (1992.), *Health fitness instructor's handbook*, Drugo izdanje, Champaign: Human Kinetics Books.

Huizinga, J. (1970.), *Homo ludens. O podrijetlu kulture u igri*, Zagreb: Matica hrvatska.

Jajčević, Z. (1987.), Prilozi za povijest sportske publicistike. U: V. Mudri-Škunca (ur.), *Sportska publicistika u Hrvatskoj* (str. 12, 23, 24), Zagreb, Knjižnice grada Zagreba.

Jajčević, Z. (2000.), *Olimpijada, olimpijske igre, olimpiizam*, Zagreb: Hrvatski športski muzej.

Kent, M. (1998.), *The Oxford dictionary of sports science and medicine*, Drugo izdanje, Oxford: Oxford University Press.

Kündgen, W., Hase, T. (1996.), Poduzetništvo u fitnessu – fitnessom do zarade. U: M. Bartoluci (ur.), *Management i poduzetništvo u sportu i fitnessu* (str. 205-212), Zagreb, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Deutscher Sportstudioverband E. V., Zagrebački velesajam.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

McPherson, B. D., Curtis, J. E., Loy, J. W. (1989.), *The social significance of sport. An introduction to the sociology of sport*, Champaign: Human Kinetics Books.

Mead, G. H. (2003.), *Um, osoba i društvo sa stajališta socijalnog biheviorista*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.

Microsoft® Encarta® Encyclopedia 2000 (1993.-1999.), Athletics, Microsoft Corporation, Version: 9.0.0.0702.

Mihaljević, M. (1998.), *Terminološki priručnik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Milanović, D. (1997.), Osnove teorije treninga. U: D. Milanović (ur.), *Priručnik za sportske trenere. 2.*, dopunjeno i izmijenjeno izdanje (str. 483-578), Zagreb, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.

More, T. A., Averill, J. R. (2003.), The structure of recreation behavior, *Journal of Leisure Research*, 35 (4): 372-395.

Parks, J. B., Zanger, B. R. K., Quarterman, J. (ur.) (1998.), *Contemporary sport Management*, Champaign: Human Kinetics.

Perasović, B. (2001.), *Urbana plemena: sociologija subkultura u Hrvatskoj*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Perasović, B. (2005.), Sociology of sport and football hooliganism in contemporary Croatian context. U: D. Milanović i F. Prot (ur.), *Zbornik radova 4. međunarodne znanstvene konferencije o kineziologiji 'Science and profession – challenge for the future'*, Opatija, 7.-11. rujna 2005. (str. 768-770), Zagreb, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Pollock, M. L., Feigenbaum, M. S., Brechue, W. F. (1995.), Exercise prescription for physical fitness, *Quest*, 47 (3): 320-337.

Prot, F. (1997.), Nicolas Dally: life and work (1795-1865). U: D. Milanović (ur.), *Zbornik 1. međunarodne znanstvene konferencije o kineziologiji 'Kineziologija – sadašnjost i budućnost'*, Dubrovnik, 25.-28. rujna, 1997. (str. 13-17), Zagreb, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.

Random House Webster's electronic dictionary and thesaurus (1992.), College Edition. Version 1.0, Reference Software International.

Reber, A. S. (1995.), *The Penguin dictionary of psychology*, Drugo izdanje, London: Penguin Books.

Relac, M., Kuntarić, S., Sviben, B., Pintar, Ž. (1971.), Materijalni uvjeti za sportsko-rekreacione sadržaje u turizmu, *Kineziologija*, 1 (1): 67-76.

Relac, M. (1974.), Utjecaj aktivnog odmora na neke funkcionalne sposobnosti organizma, *Kineziologija*, Izvanredni broj: 3-103.

Relac, M., Bartoluci, M. (1987.), *Turizam i sportska rekreacija. Organizacija i ekonomika sportsko-rekreacijskih sadržaja u turizmu*, Zagreb: Informator.

Renson, R. (2000.), New insights in the biography and scientific background of Nicolas Dally (1795-1862), father of kinesiology (1857), *Kinesiology*, 32 (1): 5-14.

Renson, R. (2002.), Kinesiologists: raiders of the lost paradigm? *Kinesiology*, 34 (2): 210-221.

Reynolds, A. (2000.), Populations & Evolution. Introduction. Glossary. U: A. Reynolds *Genetics. From genes to genome* (str. 1), Dubuque, McGraw-Hill.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

Rječnik hrvatskoga jezika (2000.), ur. J. Šonje, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga.

Schiffer, J. (1992.), *Sport Dokumentation. SPOLIT Data Base Descriptors. Die Deskriptoren der Datenbank SPOLIT*. Volume 2. English – German, Schorndorf: Verlag Karl Hofmann.

Shephard, R. J. (1995.), Physical activity, fitness, and health: the current consensus, *Quest*, 47 (3): 288-303.

Stockdale, J. E., Wells, A. J., Rall, M. (1996.), Participation in free-time activities: a comparison of London and New York, *Leisure Studies*, 15 (1): 1-16.

Terrell, P., Schnorr, V., Morris, W. V. A., Breitsprecher, R. (1993.), *Collins German English English German Dictionary Unabridged*, 2. izdanje, New York/Stuttgart: HarperCollins Publishers i Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung.

Vukonić, B., Čavlek, N. (ur.) (2001.), *Rječnik turizma*, Zagreb: Masmedia.

Wahrig, G. (1991.), *Deutsches Wörterbuch mit einem "Lexikon der deutschen Sprachlehre"*, München: Bertelsmann Lexikon Verlag.

Webster's encyclopedic unabridged dictionary of the English language (1996.), New York: Gramercy Books.

Wehlen, R. (1976.), *Regeln und Sprache des Sports 1*, Mannheim: Bibliographisches Institut Mannheim.

Zingarelli, N. (1987.), *Il nuovo Zingarelli minore – vocabolario della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli.

Zingarelli, N. (2004.), *Lo Zingarelli minore – vocabolario della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli.

Željaskov, C. (2003.), Osnove fizičke pripreme vrhunskih sportaša (teorija, metodika i praksa). U: D. Milanović i I. Jukić (ur.), *Zbornik radova s međunarodnog znanstveno-stručnog skupa 'Kondicijska priprema sportaša'*, Zagreb, 21.-22. veljače 2003. (str. 20-25), Zagreb, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagrebački športski savez.

Žugić, Z. (1996.), *Uvod u sociologiju sporta*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Fakultet za fizičku kulturu.

Sport, Recreation and Fitness – An Analysis of Selected Terms in Kinesiology

Darija OMRČEN, Mirna ANDRIJAŠEVIĆ
Faculty of Kinesiology, Zagreb

Lidija ŠTEFIĆ
School of Dental Medicine, Zagreb

Language changes constantly, and the most frequent changes occur in the lexicon – the origination of new extralinguistic phenomena results in a generation of new words. The aim of this study was to analyse the selected terms in kinesiology, the science that studies the patterns of

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

controlling the process of physical exercise and the results that this process has on the human organism – sport, recreation, recreational sport and fitness. The selected examples were analysed in Croatian, English, German and Italian. An attempt was made to show how sport, from fun in general language, became a structured, goal-oriented, contest-based, ludic physical activity in technical language, that recreation is amusement, but also a recovery through programmed sport activity within the concept of recreational sport, and that fitness can be regarded as the striving for optimal physical quality of life. The analysis showed how the denotations of selected concepts vary, and that technical terms should be considered within a context in order to select the description that will ensure their understanding. Movement is a metaphor of life – their interrelationship may be observed through the described concepts and the names assigned to these concepts – starting from the legends about the genesis of the world to today's concept of contemporary life style that is aimed at its designation in terms of quality and creativity.

Key words: technical terms, kinesiology, meaning, development

Sport, Rekreation, Fitness – Eine Analyse sportwissenschaftlicher Bezeichnungen

Darija OMRČEN, Mirna ANDRIJAŠEVIĆ
Sportwissenschaftliche Fakultät, Zagreb

Lidija ŠTEFIĆ
Zahnmedizinische Fakultät, Zagreb

Die Sprache ist in unablässigem Wandel begriffen, und die häufigsten Veränderungen betreffen den Wortschatz: Das Erscheinen neuer außersprachlicher Phänomene bringt die Entstehung neuer Wörter mit sich. In diesem Artikel sollen bestimmte Begriffe analysiert werden, die in der Sportwissenschaft gebräuchlich sind, welche sich den Gesetzmäßigkeiten gezielter sportlicher Betätigung und ihren Auswirkungen auf den menschlichen Organismus widmet. Diese Begriffe sind: Sport, Rekreation, sportliche Rekreation und Fitness. Die Begriffe wurden im kroatischen, englischen, deutschen und italienischem Sprachgebrauch analysiert. Die Autorinnen bemühten sich zu zeigen, dass aus dem allgemeinsprachlichen Sport im Sinne von Spaß in der Fachsprache eine strukturierte, zielorientierte, spielerische und wettbewerbswillige Aktivität geworden ist; Rekreation ist allgemeinsprachlich ebenfalls gleichbedeutend mit Spaß, meint aber im Rahmen sportlicher Rekreation Erholung durch vorprogrammierte sportliche Aktivität; wiederum Fitness kann

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 16 (2007),
BR. 4-5 (90-91),
STR. 943-964

OMRČEN, D.,
ANDRIJAŠEVIĆ, M.,
ŠTEFIĆ, L.:
SPORT, REKREACIJA...

als Streben nach optimaler körperlicher Lebensqualität betrachtet werden. Eine Analyse hat ergeben, dass die Beschreibungen der angeführten Konzeptionen variieren und dass es angeraten ist, Fachausdrücke im Kontext zu betrachten, um diejenige Beschreibung zu wählen, die auch das richtige Verständnis sichert. Bewegung ist eine Metapher des Lebens. Der gegenseitige Bezug mittels der beschriebenen Konzeptionen und der entsprechenden Bezeichnungen kann belegt und mitverfolgt werden – von Legenden über die Entstehung der Welt bis hin zu unserem heutigen modernen Lebenskonzept, das auf qualitativ hochwertige und kreative Lebensbestimmung ausgerichtet ist.

Schlüsselwörter: Fachausdrücke, Sportwissenschaft, Wortbedeutung, Entwicklung